

Når nationale klimaambitioner møder lokale landskaber – planlægning i et komplekst aktørfelt

Omstilling til vedvarende energi presser på og ændrer det åbne land. Planlægningen bør tage højde for et dynamisk aktørlandskab, hvor magtfordelingen ændrer sig, samtidig med at blikket løftes fra det enkelte anlæg til det omgivende lokalområde, så VE-projekter understøtter en bredere symbiose med det lokale hverdagsliv.

Af Mette Bjelke, chefkonsulent, Niras, Søren Risdal Borg, urban designer, Niras, Tina Vestermann Olsen, lektor, AAU, og Greta Samulionytė, forskningsassistent, AAU. Illustrationer af Søren Risdal Borg, Niras

Det åbne landskab ses i stigende grad som et rumligt mulighedsfelt for den grønne omstilling. Dette fremgår tydeligt af nyere scenarier, der skitserer alternative arealfordelinger med udgangspunkt i nationale politiske målsætninger relateret til klima-, vandmiljø- og biodiversitetskrisen.

Disse omlægninger finder sted i et tempo, der udfordrer eksisterende planlægningsrammer og lokalsamfundenes sammenhængskraft. Nye politiske aftaler, reguleringer og støtteordninger forskyder løbende beslutningsrummene og ændrer vilkårene for både kommuner og lokale aktører. Udviklingsprocesserne viser aktuelt, at det er udfordrende at skabe en strategisk sammenhæng mellem de nationale mål og lokale realiteter samt at forankre nye tiltag i komplekse aktørlandskaber med divergerende interesser. Det medfører, at etableringen af vedvarende energianlæg, som ellers skal bidrage til

løsningen af globale klimaudfordringer, kan komme i konflikt med lokale forhold, blive sat på pause eller helt aflyses.

Landskabet som ressource og hverdagsrum

I projektet "Landsbyrum og landskabskvalitet under pres" har vi undersøgt, hvordan tid, aktørrelationer og landskabets dobbelte rolle som ressource og hverdagsrum kan tænkes sammen i fremtidens planlægning. Blandt casene, vi har undersøgt, er Vesthimmerland Go Green, der med et omfattende forslag til indplacering af et energiprojekt i landbrugspræget hverdagslandskab nær centrale byer og landsbyer eksemplificerer omstillingerne. Med casen rettes blikket mod den nye virkelighed i landdistrikternes landskaber og landsbyer: om og hvordan de kan indgå som en del af løsningen på de nationale ambitioner, samtidig med at landskaberne og landsbyernes liv og rum kan bevares og om muligt styrkes.

Opmærksomhedspunkter for den fremadrettede planlægningsopgave

Vi mener, at projektet giver anledning til at fremhæve en række opmærksomhedspunkter for den fremadrettede planlægnings- og designopgave for det åbne lands transformation. Vi fremhæver her to af de centrale pointer, mens resten uddybes i den endelige publikation.

Energilandskabets dynamiske aktørfelt

Mange aktører påvirkes på forskellig vis over tid, når landskabet transformeres med VE-anlæg for øje. Vores under-

søgelser viser tydeligt, at aktørgrupperne, der knytter sig til henholdsvis marked, civilsamfund og stat, har forskellige tilgange til og opfattelser af landskabet.

De udviklerdrevne markedsaktører griber ofte landskabet an som et aktiv og en ressource. For disse aktører er tidlig sikring af jordejerskab et afgørende første skridt i projektets momentum.

Civilsamfundet forstår snarere landskabet som en integreret del af hverdagslivet med både kropslige og visuelle former for tilknytning, der forstyrres og ændres ved transformation.

Staten opererer midt imellem. Her udformes lovgivningen, der skal udmøntes lokalt. I det setup bliver kommunerne mæglere, der balancerer nationale mål med udviklingsperspektiver for lokale økonomiske, miljømæssige og sociale forhold, samtidig med at lokale spændinger fra en uigennemsigtig tidlig jorderhvervelsesfase håndteres.

Landskabets interesser varetages via en repræsentation af eksperter og fagfolk i både kommunen og via fagorganisationer.

Væsentligt at bemærke er også, at aktørlandskabet ikke er statisk, men, både hvad angår roller og beslutningskompetencer, forflytter sig over tid, som VE-projekter bevæger sig gennem forskellige faser.

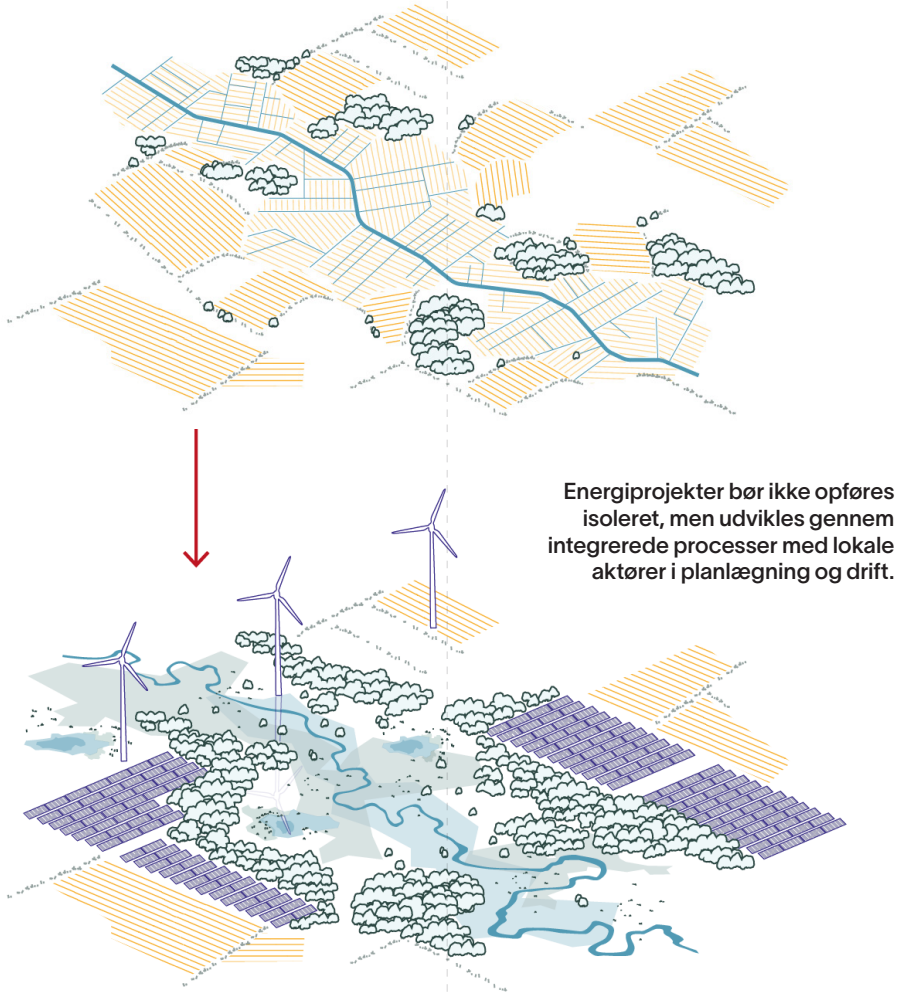
Følgende opmærksomhedspunkter er vigtige her:

- Projektets aktørlandskab bør kortlægges og følges dynamisk gennem hele processen, så både økonomiske og emotionelle interesser bliver tydelige.
- Aktørlandskabet er foranderligt, og magtfordelingen kan skifte som følge af nationale politiske beslutninger. Forandringer i aktørlandskabet og dets magtbalance bør følges undervejs i processen.
- Alle aktørgrupper – marked, civilsamfund, staten og de ikke-humane – bør involveres tidligt for at sikre samarbejde og forankring.

Det åbne lands dobbelte rolle

Mens VE-projekter udøver en markant forandrende faktor i det åbne land med en potentiel omfattende visuel påvirkning af landskabet, har projekterne også kapacitet til at tilvejebringe positive forandringer.

Vores erfaringer fra projektet peger på, at VE-anlæg ofte opføres som isolerede

”øer” i landskabet uden situeret indpasning i det omkringliggende (hverdags-) landskab. Det skaber oplevelsen af et lukket og utilgængeligt landskab, hvor energianlægget fremstår som et fremmedelement, der bliver uvedkommende for det lokalsamfund, det indgår i.

Landskabet og dets naturgrundlag kan med fordel forstås som mere end energinfrastruktur og passiv baggrund for beslutninger, men i høj grad som et forbundet landskab, hvorigennem dilemmaer kan gøres synlige og dermed blive omdrejningspunktet i forhandlinger. Herved kan projekterne bidrage til at skabe vedvarende forandringer i det åbne land, der i højere grad styrker spillet mellem landskabets naturgrundlag og den kulturbetingede udnyttelse af landskabet.

Følgende opmærksomhedspunkter er vigtige her:

- Landskabets iboende karaktertræk bør studeres, herunder naturgrundlag og kulturhistorisk udvikling, som danner grundlag for varige forandringer, der styrker landskabets værdier. Udgangspunktet i naturgrundlaget sikrer samtidig situeret indpasning og et tilgængeligt landskab.

- Det omkringliggende lokalområde bør inddrages, ikke kun det enkelte anlæg, så VE-anlæggene kan skabe en bredere symbiose med lokalbefolkningens liv og aktiviteter.
- Visualisering af landskabsforandringer, f.eks. i 3D, kan gøre de lokale værdier tydelige, da fysiske ændringer ofte er svære at forestille sig.

VE-projekter som løftestang for helhedsorienteret landskabsudvikling

Den grønne omstilling i det åbne land er ikke kun en teknisk disciplin, men en rumlig omdannelse, der ændrer relationer mellem aktører og deres tilknytning til landskabet. Projektets erfaringer viser behovet for at forstå aktørlandskabet som dynamisk og landskabet som et hverdagsrum præget af værdier, praksisser og traditioner – ikke blot som fremtidig energinfrastruktur. VE-projekter kan dog fungere som løftestang på flere skalaer, hvis de udvikles som integrerede omdannelsesprocesser med lokal involvering gennem hele anlæggets levetid. Samtidig peger projektet på manglende viden om aktørdynamikker, ejerskabs- og involveringsformer i planlægningen samt om landskabstransformation som designopgave.

Hvis VE-anlæg planlægges med en dyb landskabsforståelse, kan de skabe varige forbedringer i spillet med naturgrundlaget.

